

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

תולדות תשב"ז (חלק ב')

וַיִּתְרַצְצוּ הַפְּנִיּוֹת בְּקִרְבָּהּ, שהיו חולקין בנחלת שני עולמות

- איך אפשר לחלוק בנחלת עולם הבא, הלא ענין שכר ועונש תלוי במעשי האיש • ישוב קושיית הקדמונים: האיך רשאים בני יעקב ליהנות מעולם הזה • חתם סופר: סנדקאות מסוגל לעשירות, אבל אפשר להתחלף על שאר דברים טובים • יעקב רצה לירש זכות אבות כדי שיועיל לו למצות ומעשים טובים ולהרבות כבוד שמים • זכות הצדיקים מועיל לדורות דורותיהם גם בעולם העליון, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם • כל הקבור במערת המכפלה שָׁכְרוּ כפול ומכופל לעולם הבא • דוד המלך העלה את אבשלום בנו משבעה מדורי גיהנם, לחיי עולם הבא • יעקב נתן לעשו כל כסף וזהב עבור חלקו במערת המכפלה • עָשָׂו בִּזְוָה אֶת הַבְּכוֹרָה שֶׁפָּפַר בְּעוֹלָם הַבָּא וּבַתְּחִיטָה הַמֵּתִים •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאריות יישאל לא יעשו עוֹלָה (בפסוקי תורה) וכבר נאמר וְאֵל תִּשְׁכַּח בְּאֹהֲלֶיךָ עוֹלָה (ויקרא כ"ד)

צו מנדב זיין לרגל א' שמחה אָדער א' יאַרצייט וכדומה רופט: 1-718-388-5519

קלָאָר *** (12 מינוט מתוך 67) ***

לשון קדשו - קונטרס ריב (חלק ב)

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16-1-627.2

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

לשון קדשו צענטראלע נומער:
929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך **929**
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאָן (דאָנערי): # 845-366-2793 1700

• ברכת מזל טוב •

הר"ר מרדכי גאלד הי"ו
לנישואי בנו החתן אברהם נ"י
עב"ג בת הר"ר שלמה זלמן בירנהאק הי"ו

הר"ר אשר וואלף ניימאן הי"ו
לנישואי בנו החתן אברהם דוב נ"י עב"ג בת
הרה"ג ר' שלום משה ליפשיץ שליט"א

הרב אלעזר קליין שליט"א
לנישואי בנו החתן יואל שלמה זלמן נ"י
עב"ג בת הר"ר מנחם דוד לאנדא הי"ו

הר"ר שלמה מאיר זילבערשטיין הי"ו
לאירוסי בנו החתן נתן דוד נ"י
עב"ג בת הרה"ג ר' אלקנה חיים קרויס שליט"א

הר"ר יואל כהנא הי"ו (ב"ר יודא)
לאירוסי בנו החתן ברוך שמעון משה נ"י
עב"ג בת הר"ר מאיר ווייס הי"ו

הר"ר יואל ענגלאנדער הי"ו (ב"ר דוד נחמן)
לנישואי בנו החתן יוסף זונדל נ"י
עב"ג בת הר"ר זלמן לייב יאקאבאוויטש הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• זיהם יעלו לזפרון •

הרה"ח ותק וחסיד, נעים הליכות, קנה לעצמו שם טוב,
שמר פיו ולשונו, ממשכמו קום לקבוע עתים לתורה

רבי דוד ב"ר משה ז"ל באש

תלמיד חביב להנה"צ הגרמז"ד ווייסמאנדל זצ"ל ר"י ניימרא
נפטר א' כסלו תשס"ב

לע"ג הרה"ח המפורסם איש חסיד היה,
אהב לעשות צדקה וחסד בהצנע לכת, ידאת ה' היא אוצרו
מורה"ר ישראל רוב ב"ר נפתלי הירץ ז"ל

מענדלאוויטש ש"ב

נפטר ר"ח כסלו תשס"ח

לע"ג האשה החשובה
אשה ידאת ה' צנועה וחסידה

מרת רחל לאה ע"ה ב"ר ברוך יודא ז"ל

אשת הרה"ח ישראל זאב אקערמאן ז"ל

נפמרה ה' כסלו תשע"ט

יב

קושיית ודקדוקים בפסוק וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים

קושיא ח

במדבר וברש"י: שהיו יעקב ועשו מריבים בנחלת שני עולמות, וחילקו ביניהם שעשו יטול עולם הזה, ויעקב עולם הבא

וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּהּ.

זאגט רש"י^א, [און] ס'איז אַ מאמר חכמינו ז"ל^ב, שהיו מריבין בנחלת שני עולמות, זיי האָבן זיך געקריגט אין די נחלה פון די צוויי עולמות, עולם הזה ועולם הבא. און זיי האָבן זיך 'פאָרגלייכט', [אז] עֶשָׂו האָט גענומען עולם הזה, און יַעֲקֹב האָט [גענומען] עולם הבא.

יג

וצריך ביאור האיד שייך מריבה על זה, ומה יועיל החלוקה, והלא הכל שייך לחקב"ה והוא הנותן לאדם כפי מעשיו, הן עולם הזה והן עולם הבא

ח) דער אָמַת, איז דאָס גאַנצע – דער מאמר – הַפְּלֵא וּפְלֵא.

ווי קען מען זיך עפעס קריגן [אויף דעם], ס'האָט דאָך אַלעס גיקערט [פאַר השי"ת], לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ (תהלים כד, א), ס'איז נישט פאַרהאַנדן נישט קיין עולם הבא און נישט קיין עולם הזה 'נאָר' פאַר מַעֲשִׂים טוֹבִים.

אַזוי זאָגט דאָך דער רמב"ן אין פרשת בא^ב, אַז מ'האָט נישט קיין חֵלֶק אין תּוֹרַת מִשָּׁה, ווער ס'קלערט אַנדערש. ס'איז נישט פאַרהאַנדן [אַנדערש].

^א ברש"י (כה, כב): וַיִּתְרַצְצוּ. על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, שְׁסַתֵּם מה היא רציצה זו, וכתב אם כן למה זה אָנְכִי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שֵׁם וְעֵבֶר, וַיַּעֲקֹב רַץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי עבודת אליים, עֶשָׂו מפרסם לצאת. דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות.

^ב בילקוט שמעוני (רמז קי, בשם מדרש אבכ"ה): וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּהּ, שהיו חולקין בשביל העולם הזה והעולם הבא. באותה שעה רצה ס"מ להרוג יעקב במעי אמו, אלא שעמד מיכאל כנגדו. באותה שעה עמד מיכאל ורצה לשרוף לסי"מ, עד שהושיב הקב"ה בתי דינים ביניהן.

ועיין עוד לעיל דבי אליהו (זוטא, פרק יט): אמרו רבותינו, בעוד כשהיו יעקב ועשו במעי אִמָּן, אמר יעקב לַעֲשׂו, עֶשָׂו אָחִי שני אחים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה, והעולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא מתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו, ואם הוא רצונך, טול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא. ומנין שכך הוא, שנאמר (כה, לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָה כִּיֹּם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי, כשם שהיינו אומרים בבטן. ◦ באותה שעה נטל עֶשָׂו בחלקו העולם הזה, ויעקב נטל בחלקו העולם הבא. וכשבא יעקב מבית לבן וראה עֶשָׂו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב, מיד אמר עֶשָׂו ליעקב, יַעֲקֹב אָחִי לֹא כָךְ אִמְרַת לִי שֶׁתְּטוֹל אֶתָּה הָעוֹלָם הַבֵּא וְאֲנִי אֶטוֹל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִנִּין לָךְ כֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה נְשִׂים וּבָנִים וּמִמּוֹן וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת, למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעולם הזה כמותי. ואמר לו יעקב לעשו, זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעולם הזה, שנאמר (וישלה ג. ה) וַיִּשְׂא אֶת עֵינָיו וַיְרֹא אֶת הַנְּשִׂים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלָּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עַבְדְּךָ. באותה שעה האמיד עֶשָׂו בדעתו ואמר, ומה העולם הזה שאין ליעקב חלק בו, כך נתן לו הקב"ה, העולם הבא שהוא חלקו של יעקב על אחת כמה וכמה. ◦ באותה שעה אמר לו עשו ליעקב, יעקב אחי בוא ונעשה שותפות אני ואתה, טול אתה העולם הזה והעולם הבא חצי, ואני אטול גם כן העולם הזה והעולם הבא חצי, שנאמר (סו, טו) וַיֹּאמֶר עֶשָׂו אֲצִיגָה נָא עִמָּךְ מִן הָעַם אֲשֶׁר אִתִּי. ואמר לו יעקב לעשו, אֲדֹנָי יְדֵעַ כִּי הַיְלָדִים רַפִּים וְאֲנִים יְכוּלִין לעמוד ביסורין של בניך, שנאמר (שם, יג-יד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יְדֵעַ כִּי הַיְלָדִים רַפִּים וְהַצֵּאן וְהַבְּקֵר עֲלוֹת עָלַי וְדַפְקֵם יוֹם אֶחָד וְמָתוּ כָל הַצֵּאן, יַעֲרָב נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וְאֲנִי אֶתְּהַלֵּה לְאִשֵּׁי לְרֹגֶל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וְלְרֹגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבִא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה וכו'.

^ג ברמב"ן סוף בא (יג, טו): ומן הנסים הגדולים המפורסמים [כיצאית מצרים], אדם מודה בנסים הנסתרים [ההגהחה המלוכשת בהנהגת טבע], שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חֵלֶק בַּתּוֹרָה מִשָּׁה רבינו עד שנאמן בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהג של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון, כבן הזכרתיו כבר (ברמב"ן לך ז' א, וארא ו ב) וכו'.

יד

[ביין] הקדוש ברוך הוא איז פאַרהאַנדן [דרכים שונים] וויאזוי מ'באַצאָלט איינעם, [אַמאָל באַצאָלט מען בעולם הזה, וכדכתיב ומשלם] לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵיו, און אַמאָל [באַצאָלט מען] שפּעטער [בעולם הבא]. אַמאָל אויף אַזאַן אופן, און אויף אַזאַן אופן, [און] ס'איז אייביג בְּהִסְתֵּר. אָבער אַלעס איז בְּהִשְׁגָּחָה [פְּרִטִּית, נֶאֱרָר] פֿאַר די מַעֲשִׂים.

טו

[וואס כן קשה האײך שײך לעשות חלוקה בזה בין שני אחים] ס'גײהער דען עמיצענ'ס? [והלא] ס'גײהער דאָך נישט קײנעם, נאָר פֿאַר כביכול דער בורא עולם אַליין. וועם ס'קומט עולם הבא, האָט ער. און וועם ס'קומט נישט, האָט ער נישט. און עולם הזה איז אויך אַזוי, מ'באַצאָלט איינעם עפעס פֿאַר אַ מצוה, אפילו וואָס' ווי קליין ס'זאָל נאָר זײן די מצוה].

אָבער וואָס עפעס [איז שײך צו קריגן זיך דערויף], מ'קאָן זיך צוטיילן און קריגן זיך וועמען ס'גײהער? ס'גײהער [דאָך] נישט 'קײנעמס'.

טז

קושיא ט

מהו 'הצורך' לחלוקה על זה, והלא ישנו די והותר לכל אחד

ט) ווידעראום [דאָרף מען פֿאַרשטיין] וואָס הייסט מ'קריגט זיך [דערויף], ס'איז [דען] עפעס אַ זאָך [וואָס ס'איז נישט דאָ גענוג פֿאַר ביידע]? ס'איז עפעס מיט אַ גבול ומָדָה? [וואָס אויב] אַז 'ער' נעמט עס, האָט נישט 'יענער'. [והלא] דער בורא כל עולמים קאָן געבן 'פֿאַר יעדן' [עקסטער, ובלבד] ער זאָל נאָר ראוי זײן צו באַקומען.

דער בורא כל עולמים קען געבן [פֿאַר] איינעם עולם הבא אָן אַ שיעור, און פֿאַרן אַנדערן אויך די זעלבע. און אַזוי איז מיט עולם הזה.

דער בורא כל עולמים האָט גענוג פֿאַר 'יעדן' צו געבן.

מ'קריגט זיך [עפעס צי] 'איך' האָב עס, אָדער 'דו' האָסט עס? ס'איז עפעס [משמע] ווי [ס'איז] אַ נפקא מינה. אַז 'ער' האָט עס, האָט עס נישט 'יענער', און אַז 'יענער', האָט עס נישט 'ער'?

ס'האָט קיין שום פֿירוש נישט לכאורה.

יז

די אַלע פֿשטים וואָס מ'זאָגט [דערויף], זענען אַלע שווער.

ער פֿלאָגט זיך [דערויף], דער גור אריה^ה. און דער לבוש^ה.

יח

דער נזר הקודש זאָגט נאָך אַ בחינה^ה, איך וועל נישט מאריך זײן אין די אַלע תירוצים.

¹ בפרשת ואתחנן (ז, ט-יא): וַיִּדְעַתְּ כִּי הִ' אֲלֹקֶיךָ הוּא הָאֱלֹקִים, הִקָּל הַנְּאֻמָּן, שִׁמְרֵת הַבְּרִית וְהִסְדָּר לְאֶהְבֵּיו וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָו לְאֶלֶף דּוּר. וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ, לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאוֹ, אֶל פְּנֵיו יִשְׁלֵם לוֹ. וְשִׁמְרֵת אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. - וּפִירֵשׁ רִשׁ"י: וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵיו. בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבדו מן העולם הבא: היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם.

² בגור אריה (כה, כב): מריבים בנחלת שני עולמות. יש מקשים, למה היו עתה מריבים בתוך הבטן בשני עולמות. ועוד אם האחד נצח השני, וכי יקח בבטן העולם ממנו. ועוד, עולם הבא, אשר יחפץ ויבחר בו ה' הוא הקדוש, ויקרב אותו לו. [ועיי"ש תירוצו לפי דרכו].

³ בלבוש האורה (שם) העתיק קושיית הגור אריה, ומאריך לטתור תירוצו, ומתרחץ לפי דרכו, עיי"ש שהאריך בזה.

אָבער דער אַמֶת איז, נאָך דעם אַלעמען, איז עס אַלץ נאָך שווער צו פאַרשטיין, וויאַזוי איז דאָס פאַרהאַנדן [לעשות חלוקה בזה].
ער וויל זאָגן [בנזר הקודש], אַז ער [עשו] האָט [דעם חלק עולם הבא] פאַר זיינע מַצוֹת געגעבן [פאַר יעקב אבינו].

אָבער ס'איז אַלץ שווער. דאָס קאָן מען דאָך אויך נישט, [וכדכתיב] [שיר השירים ח, ז] אַם יתן איש אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹז וּבְיוֹז לֹא. מ'קאָן עפעס מאַכן אַ 'טויש' ?
דאַרף דאָך נאָך אַלץ האָבן [פֶּשֶׁט], ס'פעלט נאָך אַלץ אַ ביאור [בהמריבה שנחלקו בנחלת שני עולמות].

קכח

ישוב הקישויות בפסוק וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים

ישוב קושיא ח-ט
(עד אחר אות קנב)

נראה דלא היה המריבה והחלוקה על כללות עולם הזה ועולם הבא, שהורק ביד הקב"ה ואינו ברשותו של אדם נאָר וואָס עֶשׂו מיט יַעֲקֹב'ן [נחלקו בנחלת שני עולמות].
איך מיינ, דאָכט זיך מיר גאָר אַ דְּבַר חֲדָשׁ.
דער פֶּשֶׁט איז נישט [אז] זיי האָבן זיך געקריגט אויף די גאַנצע וועלט, דעם גאַנצן עולם הבא און עולם הזה, אַ זאָך וואָס ס'גיהער [פאַר] השם יתברך.
ס'איז אַ זאָך וואָס ס'קען נישט זיין.

¹ בנזר הקודש (על ב"ר פס"ג יט, ד"ה ונ"ל) הביא דברי התנא דבי אליהו ודברי רש"י (המוכאים לעיל בהערה א-ג), ועל זה כתב שם וז"ל: ומיהו לכאורה קשה, הרי נחלת עולם הבא הוא מסור ביד הקב"ה לתת לכל אחד כפרי מעליו בשכר המצות, ומה דבר חלוקה היה ליעקב ועשו בזה. ולכן פירשו המפרשים הענין, לפי שעל כל המצות ראוי להיות שכר עולם הזה ועולם הבא, אפילו על מצוה קלה, דמהאי טעמא אמרינן (סנהדרין ז). כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, והיינו לעולם הבא שלאחר תחיית המתים. וכפי מדה זו היה ראוי להיות גם בעשו וזרעו, בשכר מצות הקלות שלהם, אלא שבמכירה זו עשו קנין חליפין, להניח לעשו וזרעו כל כבוד שלות עולם הזה, אף מחלק הראוי ליעקב, להיות כלפי זה גם ליעקב וזרעו כל כבוד שלות עולם הבא, אף מחלק הראוי להם. ולכן נאמר (ישעיה ס. נא) וְעַמְךָ בְּלִמָּוֶת יִירָשׁוּ אֶרֶץ, כלומר שירשו ארץ החיים לעולם הבא בתורת ירושה, שהוא נחלה הבאה ממקום אחר, דהיינו מחלק עשו. וכן גם שאר עכו"ם נכללו עמו במכירה זו, להיות כולם נאחזים בכח שר הידוע שרו של עשו, שעל זה נאמר (כל כד, כ) וְאִשְׁתֵּי גוֹיִם עִמָּלְךָ, שהוא במדרגת ראשיתם, בהיותם כולם נאחזים בכח שרו וכו'.

² ודרשו בגמרא סוטה (כא.): מאי בוז וביזו לו, אמר עולא, לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה פירש"י: שמעון אחי עזריה תנא הוא במשנה קמייחא דזבחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למדורו של שמעון, לכן הוא נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד על ידי הנשיא שהיה מפרנסו, אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא אחי הווי, הלל עסק בתורה [מתוך עוני רב, כדמפרש במס' יומא (לה:)], שבנא עבד עיסקא, לסוף אמר לו תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה אַם יתן איש אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ וגו'.
וזה"ל הבית יוסף (יו"ד סוף סימן רמו): כתב רבינו ירוחם בסוף נתיב ב' (סוף חלק ה), העוסק בתורה, 'קודם שיעסקו' יכול להתנות שיעסקו חבריו בסחורה ויטול חלק מלימודו, כמו יששכר וזבולן. אבל אחר שעסק כבר, ונתן לו חלק בשביל ממון, אינו כלום, כדכתיב אַם יתן איש אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ וגו', וזה ענין הלל ושבנא כדאיתא בפרק היה נוטל (סוטה כא.). ומסתברא שהעוסק אבד, שכבר ביטל חלקו, כך כתבו המפרשים, עכ"ל.
וכן פסק הרמ"א (יו"ד סם א), שכתב שם המחבר: מי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד, או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. - ועל זה כתב הרמ"א: הגה ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חבריו שהוא יעסק בתורה והוא יציא לו פרנסה, ויחלוק עמו השכר, אבל אם יכבד עסק בתורה, אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו.

וכתב שם בפתחי תשובה (ס"ג א): והוא הדין חלק כל דהוא אינו יכול למכור. פרי חדש בליקוטים.
ועינין עוד באורך בשו"ת מהר"ם אשלקר (סימן קא) בשם תשובת רבינו האי גאון. ובשו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סימן ריו), ושו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן קנא) ושו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן ק).

קכט

ובהכי נוחא גם מה שטרחו ליישב, דאם כן האך אפשר לבני יעקב ליהנות מעולם הזה

מ'פלאַגט זיך [דאָך טאַקע] אויף דעם [בספרי הדרוש, אלא מאי] און אַז אַ איד האָט עולם הזה, האָט מען גע'ג'ל'ט פון עשוין?

[ולתתן זה] ברענגט דאָך דער חיד"א^ט פונעם מהר"ש פרימו [דעל ידי שקבלו ישראל את התורה קנו גם את העולם הזה, מדין המציל מזוטו של ים הרי אלו שלו].
און נאָך כמה תירוצים [שכתבו על זה].
[ועל כל פנים] ס'איז דאָך לכאורה [באמת] אַ דבר שאינו מובן, און ס'האָט נישט קיין פירוש.

קל

אבל הכוונה שנחלקו על "ירושת חלק אביהם" ברכוש עולם הזה, ובנחלת עולם הבא. וכעין שמצינו בישמעאל ויצחק שהיה להם מריבה בענין ירושת אברהם אביהם

נאָר מיר דאָכט זיך [לתרץ הכל בדרך] פשוט, דאָכט זיך מיר [לפרש] גאָר אַנדערש [שהם חלקו רק בנחלת אביהם בעולם הזה ועולם הבא, וכעין שמצינו ביצחק וישמעאל שחלקו בירושת אביהם. ווי] ס'שטייט [וירא כא, ט] [ותאמר לאַבְרָהָם גֵרֶשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ] פִּי 'לֹא יִירָשׁ בֶּן הָאֵמָה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק, שְׂטִיט דאָך אין דברי חכמינו ז"ל^י [דמכאן למדנן] ס'איז אַ סימן אַז זיי האָבן זיך געקריגט [ישמעאל ויצחק] איבער ירוּשָׁה.
[והרי כי] יִשְׁמַעְאֵל האָט זיך אויך שוין געקריגט - [נאָך] ווען ער איז געווען אַ 'קינד' - מיט יִצְחָק'ן, וועגן די ירוּשָׁה. ער האָט געזאָגט 'ער' איז דער עלטערער זון, און 'אים' קומט די גאַנצע ירוּשָׁה.

קלא

[וכמו כן אצל יעקב ועשו], דאָס איז אויך אַזאַ מעֶשֶׁה געווען, זיי האָבן זיך געקריגט איבערן 'פאָטער'ס' ירוּשָׁה, [ולא על נחלת כל העולם].

קלב

ירושת יצחק בעולם הזה - ואופן א בירושת עולם הבא

כי יצחק אבינו היה לו עושר גדול מאוד ברכוש עולם הזה, כמבואר בפסוקים.

וגם הניח ירושה גדולה לעולם הבא, כי הרבה ברכות ויעודים שבתורה מקושרים בעולם הבא

[דהנה] דער פאָטער [יצחק] האָט געהאָט אַ גרויס פאַרמעגן, [וכדכתיב] [כו, יג] וַיִּגְדַּל הָאִישׁ [יַעֲקֹב] הַלֹּחַץ וַיִּגְדַּל עַד פִּי גֵדֵל מָאֵד, [ופירש"י, שהיו אומרים] זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך.

^ט בספרו ראש דוד (תצוה, זכור): והרב מהר"ש פרימו איהו מפרק לה, במה שאמרו ז"ל (שבת פח.) דשמים וארץ היו תלויים ועומדים עד קבלת התורה, ואם ישראל מקבלים התורה מוטב, ואם לאו חוזרים לתהו ובהו. ובהגיע תור, כאשר ישר בעיני היוצר תנתן דת, יִרַח מְשַׁעֵר הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרְן, ולא רצו עשו וישמעאל וכל הגוים לִקְבֹּלָהּ, ונמצא העולם היה אבד וחוזר לתהו ובהו. ובאו ישראל וקבלוה, והעמידו העולם על כוריו ואתקיים, והרי זה כמציל מזוטו של ים ושלוליתו של נהר, דדינא הוא הרי הוא שלו (בבא מציעא כד.). וקנו העולם הזה, כי היה אבד, וקבלו התורה וקיימו העולם. ומעתה זכר בו. ועולם הבא, קָדַם וְסָלְקוּ יִשְׂרָאֵל סבא לו ולזרעו עד עולם, וזכינו בשני עולמות. עד כאן דברי הרב הנוכח. [ודבריו אלו הובאו בבני יששכר, ובכמה ספרי דרוש].

^י בבראשית רבה (נג, יא): [וְתָרָא שְׂרָה אֵת בֶּן הָגֵר הַמְצָרִית] [מצחק] [וירא כא, ט]. אמר רשב"י וכו', אין לשון הזה של צחוק אלא לשון ירושה, שבשעה שנוולד אבינו יצחק היו הכל שמחים, אמר להם ישמעאל, שוטים אתם, אני בכור ואני נוטל פי שנים, שמתשוכת אמנו שרה לאברהם פי לא יירש בן האַמָּה הזאת עם בני, אתה למד, פי לא יירש עם בני אפילו שאינו יצחק, ועם יצחק אע"פ שאינו בני, ק"ו עם בני עם יצחק. [וכן הוא בתוספתא סוטה (א, ו)]. וכן כתב ברש"י וירא (כא, ט): [כי לא יירש בן האַמָּה הזאת] עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן האַמָּה הזאת עם בני, אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה, ואומר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כמה דאת אמר (משלי כו, יח-יט) כַּמְתַּלְהֵלֶה הֵי יָרֵה זָקִים וגו' וְאָמַר הֵלֵא מִשְׁחָק אֲנִי.

[א] ער האָט געלאָזט אַ גרויס פאַרמעגן בעולם הזה.
 [ב] און [מלכד זה] אַ גרויסע ירוּשָׁה בעולם הבא.
 [שהרי] אַסאַך זאכן אין די תּוֹרָה, איז עולם הבא.

קלג

אופן ב בירושת עולם הבא – מערת המכפלה וארץ ישראל

וגם יש לפרש ענין ירושת עולם הבא, על המערת המכפלה, שאמרו חז"ל דכל הקבור שם שָׁכרו כפול ומכופל לעולם הבא. וכן ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, תלוי בזה שכר עולם הבא

[וגם יש לפרש אויף] די מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה [שקנהו אברהם והורישו ליצחק ויעקב, הוא מקושר בעולם הבא, כי הוא בית שער ליכנס לגן עדן]. ווי דער ילקוט ראובני^א זאָגט^ב.

[און] חכמינו ז"ל זאָגן דאָךְ^ג אַז כל מי שָׁבָא [להקבר] לְשָׁם, איז שכרו כפול לעולם הבא. אַ גרויסער שָׁכר ליגט דאָרט.

[וכן כל ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, שהוא מקור הקדושה, ומביאין לעוה"ב. (דברי יואל)^ד.

קלד

ומבואר ברש"י ודברי חז"ל שיעקב נטל כל כסף וזהב שבידו, ונתן לעשו עבור שיוותר על חלקו במערת המכפלה

[ויעקב נטל זאת בחלוקתו עם עֵשָׂו, ווי] ס'שטייט אַרויס בפירושו ווייטער [בפרשת ויחי] (נ, ה) אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי, [שאמר יעקב ליוסף] בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי [שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי]. זאָגט רש"י^ו, [כי יעקב] ער האָט אַוועקגעגעבן דאָס גאַנצע פאַרמעגן [מבית לבן, ובמדרש מבואר עוד כי] די גאַנצע ירוּשָׁה פּוֹנעם פּאַטער האָט ער אַוועקגעגעבן – כֶּסֶף וְזָהָב – פֶּאָר עֵשָׂו, [אלץ] פֶּאָר דעם חלק אין די מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה [שיוותר עשו על החלק שלו].

^א בילקוט ראובני פרשת חיי שרה (אות ט-כג): שאברהם אבינו ע"ה ידע מעלת המקום ההוא שהוא בית שער לעדן, על כן בחר בו כי שם יכנסו לגן עדן, וזהו סוד עֵבֶר לְסַחַר (חיי כג, טו), כי הג' נקרא סחרת וכו'. ריקנטי. ביקש משה לכנס לארץ ישראל, שהראוהו הקב"ה גן עדן למטה שיש שם שבעה פתחים, כדאיאת בוזהו חדש פרשת לך לך, הפתח הראשון שהנשמה יוצאת בעת יציאתה מן הגוף דרך מערת המכפלה ששם נקברו אבות ואמהות, אדם וחיה. וכן כל תפילות שלנו עולות למעלה דרך מערת המכפלה. מגלה עמוקות אופן רמ"ט. מערת המכפלה אשר בחברון, שם קבורת האבות. וידוע כי הוא מעבור לגן עדן התחתון, כי עֵבֶר לְסַחַר גימטריא אור"ח לג"ן, כי לְסַחַר חסר וי"ו כתיב, ובגימטריא חָצֵ"ר, כי המערה חצר לגן כאשר יתבאר, וכן כל הנפטרים בה והנקברים בה זוכים לעלות נפשיהם ביתד תקיע, לעבור לגן עדן התחתון בלי עיכוב, ולא [יש] מי שימחה בידם ללכת לגן עדן בלי מעצור וכו'. טוב הארץ.

סוד מערת המכפלה, דע ששם נקבר אדם וחיה, אף על פי שאינו מפורסם בתורה הקבלה אמת מפה לאוזן, איתא בספר זוהר (זוהר חדש עט): רבי קיסמא אומר מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן, כי אין ספק הגן עדן הוא בארץ, ובשעה שמתה חיה בא אדם וקברה שם והריח ריח גן עדן, רצה לחצוב יותר, יצא בת קול אמר דיך, עמד ולא חצב יותר, ושם נקבר הוא וכו', ולא ידע אנוש עד שבא אברהם וקנה אותה בדמים יקרים, וְהָרִיחַ רִיחַ גֵן עֵדֶן ושמע קול מלאכי השרת אומרים אדם הראשון קבור כאן, ואברהם יצחק ויעקב יהיו מוכנפים כאן, ומקודם לכן היו מבקשים להקבר שם, ומלאכים שמרוה, וראו אש דולקת שם. וזה שכתב שם בשערי צדק, קנה המקום הזה כדי להכנס בו לעולם הבא, כי הוא פתח העומד לזרועות עולם, והיא בית שער לעדן העליון הנכנס למקום הבינ"ה, והוא סוד אַרְבַּע מאות שָׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְסַחַר מלשון סחור"ר סחור"ר, והוא סוד דר' וְסַחַרְתָּ (אסתר א, ו), האבן שלמעלה נקרא סוֹחַרְתָּ, והאבן שלמטה נקרא דר'. ציוני.

^ב וכבר הזכיר קצת מדברי הילקוט ראובני בשבוע שלפניו, בס"ג חיי שרה תשכ"ז (לשון קדשו רנח ח"א). ולכן קיצר מזה בכאן.

^ג בבראשית רבה (נח, ח): וַיִּקֶם שְׂדֵה עֶפְרוֹן וכו'. שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֵּלָה, מלמד שנכפלו בעיני כל אחד ואחד, שכל מי שהוא קבור בתוכה, בטוח ששכרו כפול ומכופל.

^ד כנראה שרבינו הוסיף ענין זה בעת שעבר על הכתבים.

^ו ברש"י ויחי שם: אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי. כפשוטו כמו פי יְכַרְה אֵישׁ (משפטים כג, לא) [לשון חפירה]. ומדרשו (ראש השנה כו. וטוטה יג.) עוד מתיישב על הלשון, כמו אשר קניתי'. אמר רבי עקיבא, כשהלכתי לְכַרְפֵי הַיָּם היו קורין למכירה 'כירה', והוא סוד אַרְבַּע מאות שָׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְסַחַר מלשון סחור"ר סחור"ר, וְהָרִיחַ רִיחַ גֵן עֵדֶן וְסַחַרְתָּ (אסתר א, ו) מבית לבן, ועשה אותו כתי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך ממערה.

קלה

אין מדרש^ט שטייט מער באריכות, ער האָט זיך געראַטן, ער [עָשׂו] האָט זיך געראַטן - דאָכט זיך מיר - מיט יִשְׁמַעְאֵלִין, צי מיט וועמען. האָט ער אים געזאָגט וואָס פֿאַלט דיר איין? [לְרִצוֹת עֲדִיין בְּמַעֲרַת הַמֶּכְפֶּלֶה, כשיעקב נותן לך כל רכושו].

קלו

ביאור הפסוק: הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֶרֶה

וכבר פירשתי בזה מה שאמר עשו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֶרֶה. דמכין שיעקב נתן לו הכל, חוץ ממערת המכפלה, אם כן לא היה נוגע לו כל הבכורה רק לענין מערת המכפלה שנוגע לענין עולם הבא, ועשו לא האמין בתחיית המתים ועולם הבא, ועל כן אמר למה לי הבכורה, והלא אין זה נוגע לאחר שהולך למוֹת

איך האָב געזאָגט וואָס דער פֿשֶׁט איז [בפרשתן, במה שאמר עשו] הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֶרֶה.

האָב איך שוין לאַנג געזאָגט^ט, וואָרן לכאורה אַ בְּכוֹר איז [די מעלה אז] ער נעמט פֿי שְׁנַיִם, [שהרי] קיין עֲבוּדָה האָט ער נישט געזוכט, [דעס וואָס] די עֲבוּדָה איז געווען בְּבִכּוֹרוֹת^ט, [נאָר ער האָט געזוכט] ער זאָל נעמען פֿי שְׁנַיִם.

^ט בפרקי דרבי אליעזר (פרק לח): רבי לוי אומר, בשעת אסיפתו של יצחק הניח את מקנהו ואת כל קניינו ואת כל אשר לו לשני בניו, לפיכך גמלו חסד לו שניהם, שנאמר (וישלה לו, כט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וַיַּעֲקֹב בְּנָיִו. אמר עשו ליעקב, נחלוק כל מה שהניח לנו אבא לשנים, ואני בורר, שאני בכור. אמר יעקב, הרשע הזה לא מלא עינו מן העושר, שנאמר (קהלת ד, ח) גַם עֵינָיו לֹא תִשְׁבַּע עֵשָׂר. מה עשה יעקב אבינו, חלק לשני חלקים, כל מה שהניח אביו חלק אחד, ואת ארץ ישראל חלק אחר. ○ מה עשה עשו, הלך אצל ישמעאל לְמַדְבַּר לְהַמְלִיךָ בו, שנאמר (בפרשתן כח, ט) וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמַעְאֵל. אמר לו ישמעאל לעשו, האמורי והכנעני אז בארץ, ויעקב בוטח לרשת את הארץ, ולכן טול אתה מה שהניח אביך, ואין ליעקב מאומה. ולקח עשו כל מה שהניח אביו, וארץ ישראל ומערת המכפלה לקח יעקב, וכתבו כתב עולם ביניהם. אמר לו יעקב לעשו לך מארץ אחוזתי מארץ כנען, ולקח עשו את נשיו ואת בניו ואת כל אשר לו, שנאמר (וישלה לו, ט) וַיֵּלֶךְ אֶל אָרְץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחִיו. ובשכר שפנה את כליו בשביל יעקב אחיו, נתן לו הקב"ה מאה מדינות משעיר ועד מגדיאל, שנאמר (שם, מג) אֶלְוָף מִגְדִּיאֵל אֶלְוָף עֵינָיו, ומגדיאל זה רומי. אז ישב יעקב בטח ושאנן וְשָׁלוֹ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן ובארץ מולדתו ובארץ מגורי אביו, שנאמר (ירשם לו, א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגּוּרֵי אֲבִיו.

^י עיין זה בדברי יואל בפרשתו (עמוד תרלג): וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֶרֶה, פירש הרמב"ן ז"ל כי בזה נתן טעם שבעברו נאות למכור בכורתו, מפני שהיה הולך למוֹת בצדו החיות, וקרוב הוא שימות בחיי אביו, ואין לבכורה שום מעלה אצלו רק אחר מיתת האב, ומה תועיל לי הבכורה, עכ"ד ז"ל. וכן כתב האבן עזרא וכו'. אולם צ"ב על פירושם ממה דכתיב (כו, מא) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אֲבִי, הרי שהיה הרשע מצפה על מות אביו בחייו, אם כן מה טעם בטענה זו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לענין מכירת הבכורה.

ואפ"ל על פי מה שכתב רש"י ז"ל שפרשת יוחי וכו', שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן וכו' ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה וכו'. נמצא דאליבא דאמת לא היה לעשו שום נפקא מינה במכירת הבכורה, שהרי כל תועלת הבכורה אצלו היה רק לירש בנכסי אביו פי שנים, ולבסוף הרי נטל כל נכסי אביו בשביל חלקו במערת המכפלה. אמנם אלמלי היה נחשב בעיני עשו חלקו במערת המכפלה, ולא היה מותרו עליו להחליפה בקניני עולם הזה, אז היה צורך לו 'בבכורה' לתועלת הירושה. אבל לפי שלא היתה חשובה בעיניו לכלום, על כן מכר את הבכורה ולא היתה לו תועלת בו. ○ ואימתא בבראשית רבה פרשת עולה דמערת המכפלה מי שנקבר שם שכרו כפול ומכופל, ובוזרה חדש פרשת לך, שהנשמה בעת יציאתה מן הגוף עולה דרך מערת המכפלה. ויבליקוט רואבים כתב בשם טוב הארץ, שכל הנקברים בה וכוים עלולות נפשותיהם לגן עדן בלי עיכוב, עיין שם ענינים נוראים במעלת מערת המכפלה. ○ אמנם עשו כפר בתחיית המתים, ולא האמין בהשאת הנפש ולא במתן שכר, אם כן לא היה לו נפקא מינה בין אם נקבר שם או במקום אחר. ומעתה אין לו צורך גם בבכורה. ○ וזהו שאמר הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, רצה לומר מיתה עולמית, ואף אם יהיה לאחר מיתת אביו, אין לי תועלת בבכורה, כי בכל אופן חשב כי ימות לנצח, ולא האמין בהשאת הנפש ולא במתן שכר, ואם כן לָמָּה זֶה לִי בְכֶרֶה, כי בלאו הכי אקבל כל נכסי אביו, בשביל חלקי במערת המכפלה לי חֶפֶץ בה.

^י וכמו שפירש רש"י (כה, לא-לב): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיִּם אֶת בְּכֶרְתְּךָ, לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וכו'. אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה וכו'. אמר אני הולך למוֹת על ידה, אם כן מה חפץ לי בה.

און דער אַמַת האָט ער [יעקב] דאָך אים אַוועקגעגעבן דאָס גאַנצע [ולא רק פי שנים], דאָס גאַנצע' האָט ער דאָך אים אַוועקגעגעבן [עבור חלקו במערת המכפלה].
[ונמצא] איז דאָך נאָר די מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה וואָס ער האָט אים נישט געגעבן. [און] דאָס איז דאָך הערשט 'דערנאָכדעם' [לאחר מיתה], דעס זוכט ער נישט, אויף 'דערנאָך' זוכט ער נישט.

[איבערדעם] זאָגט ער הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, דעס גאַנצע איז דאָך [אים נוגע געווען] נאָר [אויף לאחר מותו, עבור חלקו במערת המכפלה, אם כן] וְלֵמָּה זֶה לִי בְכָרָה, צו דעם צוועק ברויך איך נישט, וואָרן ער האָט נישט געגלייבט אין דעם וואָס ס'וועט זיך טון 'דערנאָכדעם', ער איז געווען כָּפַר בַּתְּחִיַּת הַמֵּתִים^ט, ממילא ברויך ער שוין נישט [די גאַנצע בכורה, וויבאלד] אַז 'מַחַיִּים' האָט ער גאָרנישט [דערפון].

קלוז

סיום אופן ב בירושת עולם הבא

יהיה איך שיהיה, זיי האָבן זיך געקריגט איבער 'דעם' [על ירושת אביהם] בנחלת שני עולמות, בעודם במעי עמם. עד שְׁעָשׂו אחר כך חלוקה שְׁעָשׂו יקח כל הרכוש של עולם הזה, ויעקב יקח המערת המכפלה, ובכלל יקח את ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, שתלוי בזה שכר עולם הבא, עד שעשו הלך לו להר שעיר כמבואר בפסוקים, וויתר על נחלת ארץ ישראל.

קלח

אופן ג בירושת עולם הבא - דהאב מוכה לבנו

גם שייך ענין ירושת אבות לעולם הבא, לענין שיעמוד לו זכות אבות להנצל ביום הדין, וגם להעלותו יותר בחיי העולם הבא. וכמו שמצינו ברוד המלך שהעלה את אבשלום בנו משבעה מדורי גיהנם, לחיי עולם הבא [בן] [און] עקסטערדעם איז דאָ [נאָך] אַסאַך בחינות [פון] עולם הבא, מה שזכות וכח האב מועיל לבנו לעולם הבא].
אפילו^ז דוד המלך האָט אַבְשָׁלוֹם'ן געברענגט לחיי עולם הבא, [ווען] ער האָט געזאָגט [בעת מיתת אבשלום בנו] זיבן מאָל בְּנִי, אַכט מאָל, שבעה [ווייל] ער האָט אים אַרויסגענומען פון [שבעה] מדורי גיהנם, [ווער] פעם שמיני להעלותו לעולם הבא^{כא}.
זעט מען דאָך אין די גמרא, אַז ס'קאָן 'עפעס' מַצִּיל זיין^{כב} [מדינה של גיהנם, הזכות של האב לבן].

^ט כמבואר בגמרא כבא בתרא (יז:): אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע [עֲשׂו] באותו היום [שמת אברהם]. בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ונָשָׂת [ביזה] את הבכורה. בא על נערה מאורסה, כתיב הכא ויבא עֲשׂו מן השָׂדֶה, וכתיב התם (תצא כב, כז) כי בשָׂדֶה מְצָאָהּ. הרג את הנפש, כתיב הכא והוא עֲשׂו, וכתיב התם (ירמ' ד, לא) אוי נא לי כי עֲשָׂפָה נַפְשִׁי לְהָרְגִים. וכפר בעיקר, כתיב הכא לָמָּה זֶה לִי, וכתיב התם (בשלה טו, ב) זֶה קָלִי וְאֶנְוָהוּ. וכפר בתחיית המתים, דכתיב הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת. ונָשָׂת את הבכורה, דכתיב ויבֹד עֲשׂו אֶת הַבְּכֹרָה.

^כ לשון 'אפילו' קאי על אבשלום, אף שמרד באביו ולא היה צדיק.
^{כא} כמבואר בגמרא סוטה (י:): ויָרַגוּ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל עֲלִיַּת הַשָּׁעַר וַיִּבְקֶה, וכֹּה אָמַר בְּלָקְתוּ, בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי, בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם, מי יתן מותי אני תחתיך אבשלום בְּנֵי, בְּנֵי (שמואל ב' יט, א). וְהַמֶּלֶךְ לָאֵט אֶת פְּנֵיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גְּדוֹל בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם, אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי, בְּנֵי (שם, ה). הני תמניא בְּנֵי למה, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיכא דאמרי דאייתהי לעלמא דאתי.
^{כב} הכוונה להחילוקים שכתבו בתוספות (סוטה שם) וז"ל: דאייתהי לעלמא דאתי. ואי קשיא, הא אמרו בחלק (סנהדרין קד) ברא מזוי אבא, אבא לא מזכי ברא, כדכתיב (האינו לב, לט) וַיִּצְוֶן מִיָּדֵי מַצִּיל, אין אברהם מציל את ישמעאל, ולא יצחק את עשו, אבל הבן מציל את האב, כגון יאֲשִׁיְהוּ שֶׁלֹּא מָנוּ אֶת אֱמוּנָו. ויש לומר משום דאבשלום נטל את שלו בעולם הזה, שנהרג במיתה משונה, הועילה לו תפלת אביו, דומיא דיהויקים דאמר התם

אָדער ער זאָל אים אַרױפברענגען און זאָל מִזְפָּה זײַן, [וכרתנן]²² הָאָב מִזְפָּה את בנו בחכמה, [און] מיט אַסאַך זאַכן, בעושר ובכבוד ובנחלה.

קלט

אופן ד בירושת עולם הבא – ענין זכות אבות עד לאלפיים דור

כתיב וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, דכות הצדיק עומדת עד לב' אלפים דורות. ועל זה הקשו והלא עמידת העולם הוא לשיטת אלפי שנים, ואינו מגיע לכל כך דורות.

ג] עקסטערדעם [מלבד מה שהאב זוכה לבנו ממש, הרי זכותו עומדת לבניו על כמה דורות].
[און] איך הָאָב שׁוּיִן אַמְאָל גערעדט דערפון, אַסאַך מאַל, [ולבאר דעס] וואָס ס'שטייט [יתרו כ. ה.] וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, [דהיינו] לְאֶלְפִים, צוויי טויזנט דורות.

[און] מ'פרעגט די קשיא, [והלא] די וועלט שטייט אינגאַנצן [בלויז] שִׁית אֶלְפֵי שָׁנֵי [ראש השנה ל. א.], [קומט אויס] ס'איז נישטאָ קיין צוויי טויזנט דורות²³.

קמ

יש שתייצו על פי דברי הבה"ג דשתי שנים נקרא 'דור', דלפי זה שפיר יש במציאות אלפיים דור. אבל קשה לפרש כן כבאן, הלא מכאן למדו דמדה מרובה ממדת פורענות ת"ק פעמים, דברשעים נאמר ד' דורות ובצדיקים ב' אלפים דורות. ושם בהרשעים וודאי מירי מן דורות ממש, כדכתיב על גנים ועל בני גנים על שלשים ועל רבעים

מ'וויל טאַקע זאָגן²⁴ [לתרין, ווייל] אין בה"ג שטייט עפעס²⁵, אַז צוויי יאָר איז אַ

דור.

וכו' ונפרע ממנו לאחר מיתה, לא מנו אותו. ◦ ועוד אבשלום לא עבד עבודת כוכבים. ◦ אי נמי מצי למימר, הא דאמר אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה, אבל תפלה מועלת, ודוד התפלל על אבשלום.

ועיין באורך דבריו ברבנו בסיום הש"ס כ"ט שבט תשכ"ה [נדפס בכרך דברות קודש לשוכב"ם ח"ה], שמביא דברי התוספות, והביא עוד ראיות על עיקר ענין זכות אבות שמועיל לבנים, ומיישב שם הסתירות בזה.

²² במשנה עדיות (ב. ט.) : הָאָב זוכה לְבֵן, בְּנוֹ, וּבְכֹל, וּבְעֵשֶׂר, וּבְחֶקְמָה, וּבְשִׁנִּים, וּבְמִסְפַּר הַדִּירוֹת לְפָנָיו [והוא הֶקֶץ וכו']. ◦ ומפרש הברטנורא וז"ל : האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב וכו' [והוא פירוש הרמב"ם. ואחר כך כתב] ולי נראה שאם אדם זוכה, הויין ליה בנים נאים, בעלי כח, בעלי חכמה, עשירים, ומאריכי ימים. ◦ ובמספר הדורות לְפָנָיו. פעמים שהקב"ה מבטיח לאב לעשות טובה לזרעו לדור שלישי או לדור רביעי, והאב זוכה לאותו הדור שתהא להם אותה הטובה. [והוא הֶקֶץ, שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני וכו'].

ועל דבריו אלו כתב בתוספות יום טוב שם : ומה שכתב הר"ב ולי נראה שאם אדם זוכה הויין ליה בנים נאים וכו'. אֲשֶׁרֵי עֵינָו אֶתְהָא וְהָאָב זוכה לְמָה שאמרו בירושלמי פ"ק דקדושין הלכה ד', והביאו הראב"ד (עדיות שם) וז"ל, בְּנוֹ, דכתיב (תהלים ז, טז) וְהִדְרֶךָ עַל בְּנֵיהֶם. כְּפֹת, דכתיב (שם קיב, ב) גְּבוּר בְּאָרֶץ יְהִיָּה זָרְעוֹ. בְּעוֹשֶׁר, דכתיב (שם לו, כה) נַעַר הֵייתִי גַם יְקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב זָרְעוֹ וגו'. בְּחֶקְמָה, דכתיב (עקב יא, יט) וְלַמְדַּתְּם אֶתְם אֶת בְּנֵיהֶם. בְּשִׁנִּים, דכתיב (שם, כא) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיהֶם. עד כאן. ומכולהו קראי מוכח, שזכות האב היא שיהו בנים מתוארים בכל אלו התוארים, כדברי הר"ב.

²³ כי סתם דור הוא לערך עשרים שנה. ואם כן בששת אלפים שנה נמצא רק לערך ש' דורות.

²⁴ כן כתב בתוספות חדשים על המשניות סוף מסכת מכות (דברי יואל).

והוא דאיתא שם במשנה (ג, טז) : מֵה אִם הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת, נוֹטֵל נִפְשׁוֹ עֲלֶיהָ. הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, עַל אַחַת כְּמֵה וְכֵמֵה לֹא נִפְשׁוֹ. – ועל זה כתב הרב ברטנורא : על אחת כמה וכמה וכו'. שמדה טובה מרובה על מדת פורענות. – ועל זה כתב שם התוספות יום טוב : פירש הר"ב שמדה טובה מרובה וכו'. כמו שכתבתי בפרק קמא משנה ז' (תוס' יו"ט ד"ה על אחת). ובמדת פורענות כתיב על שלשים ועל רבעים] וכו', ובמדה טובה כתיב עֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים. ומסיים ריב"ן, ומתרגמין לאלפי ריבין, ד' דורות כנגד אלפים דורות, היינו אחת מחמש מאות, מיעוט לאלפים אינו פחות מבי' אלפים. וכל שכן אם כפשוטו, דמשמע [כמה] אלפים עד סוף כל הדורות.

ועל זה כתב שם בתוספות חדשים וז"ל : וקשה האיך שייך כל כך דורות, כל ימות עולם. ומצאתי בהקדמה של בה"ג שכתב, התורה נבראת בי' אלפים שנה קודם העולם, וכתיב דָּבָר צְהָה לְאֶלְפֵי דוֹר, שהוא תתקע"ד דורות קודם העולם, [וכי' דורות עד מתן תורה], שמע מינה כל דור ודור הוא שתי שנים וכו'. ממהרש"ח זצ"ל.

²⁵ בהקדמת ספר הלכות גדולות : שני אלפים שנה קדמה תורה לבריאתו של עולם (בר"ר ח, ב. ושהש"ר ה, פסוק יא), שנאמר (משלי ל) וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֶמּוֹן וְאֶהְיֶה שֶׁשְׁעִיעֵים יוֹם יוֹם. אָמּוֹן, אומן. אמרה תורה, אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בי נסתכל וברא העולם וכו'. יוֹם יוֹם, יומו של הקב"ה אלף שנים, שנאמר (תהלים ז, ד) כִּי אֶלְפֵי

נאָר איך קען דאָך דאָס נישט זאָגן¹² [כאן בכוננת הכתוב לְאַלְפִים], וואָרן [ביי] לְשׁוֹנְאָיו שטייט איז פיר דורות, שטייט אַרויס (שם כ, ד) פֿקֵד עוֹן אָבֶת עַל בְּנֵים [און] עַל בְּנֵי בְּנֵים, עַל שְׁלֵשִׁים וְעַל רַבְעִים, שטייט דאָך טאַקע דורות ממש, קען איך נישט זאָגן קיין צוויי יאָר.

און די גמרא זאָגט דאָך¹³, דרינגט זיך אויף אַז אחד מת"ק, פינף הונדערט מאָל אַזויפיל איז מדה טובה [מרוכה] ממדת פורעניות, מ'דרינגט זיך אויף פון דאָנעט, [דבמדת פורענות של הרשעים כתיב ד' דורות, ובמדה טובה של הצדיקים כתיב כ' אלפים דורות].
[ואם כן אם נימא] ווען יענעס [המדה טובה] זאָל זיין צוויי יאָר [א דור], איז דאָך עס נישט קיין ת"ק פעמים.

[אלא] מוז דאָך זיין אַז דאָס [ועשה חסד לְאַלְפִים] איז אויך דורות ממש, בלייבט דאָך די קשיא ס'איז נישטאָ [כל כך דורות].
און מ'זאָגט תירוצים [דערויף].

קמא

אמנם הנראה כזה, על דרך שכתב החתם סופר בענין מה שכתבו הקדמונים דסנקראות מסוגל לעשירות, דאף שהרבה פעמים אין רואין זאת, הוא משום שהקב"ה מחליף שבר העשירות על שאר ענינים טובים. וכמו כן יש לומר דיוכל להתחלף על שבר עולם הבא

אַבער דאָכט זיך מיר פשוט, [דהכוונה על דרך] ווי דער חתם סופר זאָגט, אויף דעם וואָס דער ווילנער גאון - ער זאָגט [עס] אין די תשובה - דער ווילנער גאון קריגט אויפן רבינו פרץ וואָס דער רמ"א ברענגט¹⁴ אַז סנְדְקָאוֹת איז מעַשֵׁיר, דער ווילנער

שנים בעיניך פיוס אָתְמוֹל. ◦ וכתוב אחד אומר זכר לעולם בְּרִיתוֹ דְּבַר צְנִיָּה לְאַלְפֵי דוֹר, מלמד שנבראה תורה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות עד שלא נברא העולם (ב"ר כה, ד), ועשרים וששה דורות משנברא העולם, מן אדם ועד משה רבינו. ◦ וכשארם מחשב תשע מאות ושבעים וארבעה 'דורות' לשני אלפים 'שנה', נמצא כל דור ודור שתי שנים ותשעה עשר יום ואחת עשרה שעות ושני שלישים וארבעה עשר חלקים, זה הוא 'דור'.

¹² כן מתמיה על זה בתורת משה (דברי יואל). וז"ל בתורת משה פרשת יתרו: ועושה חסד לאלפים. הנה קשה להבין, הלא איתא במסכת ר"ה (לא). א"ר קטינא שיתא אלפי שנין הוי עלמא, ואם כן אין מציאות שיהיו אלפים דורות. וראיתי בספר שושנים לדוד (הובא בתוספות חרשים על המשניות סוף מס' מכות) מביא קושיא זו, ומביא תירוץ בשם הקדמת בה"ג דדור הוא ב' שנים ועוד, יעוין שם. ◦ וחירוצו תמוה, דמאי שנא דכ"ו דורות שעברו מאדם ועד משה רבינו ע"ה עד שניתנה התורה, המה היו דורות שלמים, ותתקע"ד דורות שלפניו לא היו דורות שלמים. ◦ ועוד מבורא בגמרא חגיגה (ד). בהדיא (ועיי"ש ברש"י ותוס'), שבאמת אותן תתקע"ד דורות שנחסרו מאלף דור נשתלו עתה בכל דור ודור, והם המה עזי פנים שבדור, יעוין שם. ◦ ועוד הרי מקומו נלמוד דכונת הקרא על דור ממש, דכתיב על שלשים ועל רבעים לשנאי, ומתרגם אונקלוס מסער חובי אָבְהָן על בְּנֵי בְּרִדִין על דר תְּלִיתַי ועל דר רְבִיעֵי לְשֵׁנַי כַּד מְשַׁלְמֵין בְּנֵיָא לְמַחְסֵי בְּתַר אָבְהָתְהוֹן. וכן הוא בברכות (ו). כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן, הרי מבורא דדור ממש קאמר, ואנו למדין ממנה מדה טובה מרובה ממדת פורעניות חמשה מאות פעמים יותר (יעוין תוי"ט מכות פרק ג' משנה ט"ו ד"ה העושה), אם כן מוכח דאלפיים דורות ממש קאמר, דאם לא כן מדה טובה אינה מרובה חמש מאות פעמים יותר וכו'. (משיר מעון).

¹³ כן הוא בתוספתא דסוטה (ריש פרק ד), והובא בכמה ראשונים על הש"ס (סוטה יא. וסנהדרין דף ק, ועוד).

¹⁴ ברמ"א הלכות מילה (יו"ד רסה, יא): ונוהגין להדר אחר מצוה זו, להיות סנדק לתפוס התינוק למהולו (הגהות מיימוני פ"ג דמילה). ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי במקטירי קטורת (מהר"ל בשם רבינו פרץ), ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרין גבי קטורת חדשים לקטורת. והוא דאיתא במשנה יומא (כז): הפייס השלישי, חדשים לקטרת בורא והפיסו [פירוש: מי שלא זכה לקטורת מימיו. וכך היו מכריזין קול בעזרה]. - ובגמרא שם: תנא מעולם לא שנה אדם בה, מאי טעמא, אמר רבי חנינא מפני שמעשרת [לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות].

וז"ל ספר מהר"ל (הל' מילה) בזה: מההי"ל כשנעשה הוא בעל ברית והוא קרוי סנדיק בלשון חכמים, היה נוהג דרחוץ ולטבול עצמו, להכניס התינוק בטהרה לברית. ואמר גדול מצות בעל הברית ממצות המוהל, מפני שרגליו נדמו למזבח [פירוש מזבח הפנימי], כאילו מקטיר קטורת לשמים. ומאותו טעם כתב רבינו פרץ ע"ה, מה שאין כופלין לתת בניו לבעל ברית אחד פעמים ושלש, רק לכל בן בורר בעל ברית אחר, משום דאיתמר פרק

גאון קריגט ער [דערויף], ווייל מ'האָט קיינמאָל נישט געזען [אזוי אז] אַ סנְדֶק זאָל ווערן אַן עוּשֶׁר.

זאָגט דער חתם סופר^{לא}, פון דעם קאָן מען נאָכנישט מִפְּחִישׁ זיין איינעם פון די ראשונים [הרבינו פרץ].

ערשט [שכרו בעשירות, ווי] מ'האָט געזען [שאמרו חז"ל בקטורת שמעשיר, מדכתיב] יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ [וסמך ליה בְּרַךְ ה' חילו]. [און] אַזוי ווי קטורת [סגולתו להעשיר], הָאָט ער אַרויסגעלערנט אַז דאָס [הסנדקאות] איז מַעֲשִׂיר, [דנחשב כמקטיר קטורת].

איי ער הָאָט נישט? [דאָס איז ווייל] דער בורא כל עולמים ווייסט [שאין העשירות לטובתו, או שיש לו חטא המעכב זאת, און] דער בורא כל עולמים קען עס מִחְלִיף זיין מיט עפעס אַנדערש. [עד כאן דברי החתם סופר]^{לב}.

קמב

[וכמו כן יש לומר] ער קאָן עס מִחְלִיף זיין מיט עולם הבא.

דער בורא כל עולמים קאָן עס מִחְלִיף זיין.

קמג

ועל דרך זה יש לפרש בענין [עֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, דהפסוק מודיע בזה דהמדה של שכר הצדיקים הוא כך, לעשות חסד וכוחם לב' אלפים דור. ובאם לא יש בנוצא כל כך דורות, הרי הקב"ה נוטל מדת זכותם של הצדיקים ומשלמו לדורותיו בעולם הבא, להצילם מן הגיהנם ולהעלותם למעלה בגן עדן]

די זעלבע איז אַמאָל אַ קל וחומר ביי דעם [דמדה טובה מרובה בקל וחומר ממדת פורענות].

די מִדָּה איז אַמאָל^{לב} [ווי] דער פסוק זאָגט, אַז די מִדָּה איז ת"ק פעמים מער [במדה טובה בממדת פורענות]. ממילא דאָרט איז פיר דורות, דאָ [במדה טובה] איז אָבער ת"ק פעמים מער, [ולכן המדה לעשות חסד לאלפיים דור].

נו [איי] ס'איז דאָך אָבער נישטאָ קיין [אלפיים] דורות [ממש]? באַצאָלט עס דער בורא כל עולמים בעולם הבא! [און] דאָרט איז שוין דאָ [כשיעור אלפיים דור, שהרי] יענעס איז אַ נְצִיחִית, דאָרט איז שוין דאָ גענוג דורות.

אָבער דאָס איז אַמאָל שוין [ושזכותם עומדת לעשות חסד] גאָר אַמאָל לְאֶלְפִים דור, איי

קמא דיומא כהן שהקטיר קטורת פעם א' לא שָׁנָה עוד לעולם, מפני שהקטרת היה מעשיר, דכתיב יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ [ברכה לג, ט], וסמך ליה בְּרַךְ ה' חילו [שם, יא], לפיכך בכל פעם היו מעשרין כהן אחר. הכא נמי לא שנא. ^ל בבניאר הגר"א [י"ד שם, אות מו]: ולכן נוהגין כו'. דבריו אין להם שחר, דאם כן מאי טעמא מאדם אחד דוקא, ואחד לא יעשה שתי פעמים סנדק לעולם, ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר. אלא המנהג הוא על פי צוואת רבי יהודה החסיד סימן מ', עיין שם.

^{לא} בשו"ת חתם סופר [א"ח סימן קנח], שהאר"ך שם בכל ענין זה ומיישב כמה קושיות שמפלפל הנודע ביהודה [מהדור"ק י"ד סימן פו] על ענין זה, ועוד קושיות. ובתוך הדברים כתב איזה הקדמות, ובהקדמה ג' כתב וז"ל: אף על פי שראינו כמה שזכו במצוה זו ולא העדיפו, אין זה מכחיש ברכתו של משה רבינו ע"ה [ישימו קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וגו' בְּרַךְ ה' חילו], כי אולי חטא גורם, ואילו לא זכה במצוה זו היה מתייסר ביסורים, ועכשיו שזכה לעושר על ידי מצוה זו, לקחו ממנו עשירו בדין חלק יסורי גופו.

^{לב} וראוי לציין בזה מה שהביא הגרי"ז מרגליות ז"ל בסוף ספרו פתח אליהו [והועתק בספר מטבע של אברהם, מאמר ב], מה שאמר רבינו בהיותו בעיה"ק ירושלים, והיה המדובר בענין דברי הרמ"א והגר"א, ועל זה ענה רבינו ואמר בלהט אש קודש: אָבער דער הייליגער חתם סופר זאָגט, אַז דער הייליגער רמ"א זאָגט אַז סנדקאות איז מַעֲשִׂיר ווערט מען געוויס רייך. [נאָר] עשירות איז נישט טייטש דוקא עשירות אין געלט, עשירות מיינט אין דַעַת, עשירות מיינט אין אַרְיִכוּת יָמִים, עשירות מיינט אין גוטע קינדער, וכדומה. און אַז דער הייליגער חת"ס זאָגט אַז דער הייליגער רמ"א זאָגט 'עשירות', איז פאַראַן טאַקע אַמאָל עשירות אין געלט' אורך.

^{לב} אַמאָל, פירוש: בכל אופן, אַמאָל זיכער.

ס'איז נישטאָ אויף דעם עולם? נו אַז ס'איז נישטאָ [בעולם הזה], אָבער ביים בורא כל עולמים איז דאָ, ס'איז דאָךְ דאָ עולם הבא, [וואָס] דאָס לאַזט זיך דאָךְ נישט אויס [שאינו פוסק לעולם, רק הוא נצחיות, ועל כן] באצאלט מען עס דאָרט.

קמד

המשך וסיום ישוב קושיא ח-מ

ונמצא דיש כמה אופנים של ירושת אבות לעולם הבא, ובוה הוא שנחלקו יעקב ועשו

על כל פנים יהיה איך שיהיה [יש כמה אופנים של ירושת אבות לעולם הבא].

(עיקר ההמשך באות קמו).

קמה

והגם דכות אבות שייך רק בשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ועשו הרשע לא היה בגדר זה. אפשר שהוא עצמו החזיק שהוא בגדר זה, עבור קצת הדברים טובים שעשה. או שלא האמין עשו בזה דצריך להיות אוהו במעשה אבות

[והגם כן] אַמַּת הדבר, ס'שטייט^{לד} [דמה שמשלמין לבנים עבור מעשה אבותם, זהו רק] כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. די אַלע זאכן מוז זיין, הן פאַרקערט ווען לרעה [הוא לד' דורות], איז [רק] כשאוחזין מעשה אבותיהם, [והן במדה טובה]^{לה} איז 'דאָס' אויך נאָר געווען [כשמחזיקין בדרכי האבות].

און עֵשׂו האָט דאָךְ נישט געהאַלטן [זיך במעשה אבותיו. אם כן מהיכן מגיע לו ירושת עולם הבא מזכותו וחלקו של יצחק].

[יש לומר] ער האָט געהאַט אַן אַנדערע שיטה, ער האָט גאָרנישט מאַמין געווען [בדברי חז"ל שאמרו כן, וסבור היה לומר דמגיע לו ירושת אבות לעולם הבא בכל אופן אפילו כשאינו מחזיק במעשה אבות (דברי יואל)].

איבערהויפט [דיש לומר גם בפשוט, כן] ער האָט זיך גאָר איינגערעדט, קען זיין ער טוט עפעס מעשים [טובים, ולכן חשב שהוא שפיר כאוחז במעשה אבותיו, ומגיע לו מחסד אבותיו וירושתם לעולם הבא].

קמו

ועכ"פ שפיר היה שייך ענין ירושה גדולה שהניח יצחק, גם לעולם הבא

[על כל פנים] יהיה איך שיהיה איז דאָךְ דאָ אַ ירושה אפילו בעולם הבא, איז דאָךְ פאַרהאַנדן אַ ירושת אבות.

אַז דער בורא כל עולמים העלפט, אַז מ'איז ראוי [דערצו. אויב] פון זיך האָט מען [זכותים לעולם הבא, ואוחז במעשה אבותיו, ואז יש לו ירושה לעולם הבא] צי פון די אַלפִּים דורות [אויף ארויף, צי] פון די עלטערן [ממש].

יהיה איך שיהיה, איז דאָ אַ ירושה פון יצחק אבינו, בעולם הזה ובעולם הבא.

^{לד} בגמרא סנהדרין (כד): תנו רבנן, לא יומתו אבות על בנים (תצא כד, טז) מה תלמוד לומר, אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות, הרי כבר נאמר (שם) איש בקטאו יומתו. אלא לא יומתו אבות על בנים, בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות, בעדות אבות. וּבָנִים בְּעוֹן אֲבוֹת לֹא, והכתיב (יתרו כ, ד) פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל בָּנִים, הֵתֵם כְּשֶׂאוּחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶן בִּידֵיהֶן [פירש"י: ונפרעין מהן עונותיהן ועון אבותיהם]. כדתניא, [אף בְּעוֹנֹת אֲבֹתֶם אֲתֶם יִמְקוּ (בחקותי כו, ט), כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, אתה אומר כשאוחזין, או אינו אלא כשאין אוחזין, כשהוא אומר איש בקטאו יומתו, הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן. ולא, והכתיב (בחקותי כו, לו) וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו [איש בשביל אחיו], איש בעון אחיו, מלמד שכולן ערבים זה בזה. הֵתֵם שְׂהִיָּה בִידֵם לַמַּחֲוֹת וְלֹא מִיָּחוּד.

^{לה} בדמשמע מהקל וחומר דמדה טובה מרובה ת"ק פעמים, דמדמין המדה טובה למדת פורענות. ודיו לבא מין הדין להיות כנידון, דמיירי באוחזין מעשה אבותם.

קמז

ועל זה אמרו שהיו מריבים "בנחלת" שני עולמות, ולא אמרו סתם שנחלקו בשני עולמות, הדבונה רק על מה שיוכלו לנחול מן יצחק אביהם, ולא על כללות העולם הזה והעולם הבא

איבערדעם אין דעם' האָבן זיי זיך געקריגט שוין פּאַראַויס.
ווייל ס'שטייט 'בנחלת' שני עולמות.

שטייט נישט "בשני עולמות", אין דער 'וועלט' אַריין, אין דער גאַנצער וועלט, נאָר אין דער "נחלה", [והכוונה] די נחלה וואָס זיי קאַנען ירש'נען פונעם פּאַטער.

קמח

ער [עשן] האָט געזאָגט ער איז אַ כּכּוֹר [ומגיע לו] פּי שְׁנַיִם.

איבערהויפט [לויט ווי] ס'שטייט דאָך אין מדרש¹⁷ ער האָט געוואָלט הרג'נען יעקב אבינו, וועט ער אַליין בלייבן, ער האָט געוואָלט האָבן די 'גאַנצע' ירושה.
דעמאָלטס [במעני אמו] האָט ער נאָך געגלייבט עפעס [בעולם הבא ותחיית המתים], ער האָט געקלערט [אז] עולם הבא וויל ער אויכעט האָבן, [פון דעם] וואָס ס'גיהער פאַרן פּאַטער. האָט ער געוואָלט ירש'נען דעם פּאַטער בעולם הזה ובעולם הבא, דעם גאַנצע עשירות [שבעולם הזה] און עולם הבא, 'אַלעס' האָט ער געוואָלט ירש'נען דעם פּאַטער.

קמט

דאָס' האָבן זיי זיך געקריגט, נישט אין די 'גאַנצע' וועלט.

אינעם בורא כל עולמים'ס עולם הבא, קאַנען זיי זיך קריגן? (קושיא ח).

און דערנאָך, וואָס הייסט עפעס 'ער' נעמט און 'יענער' נעמט, ס'איז דען נישט אַ גענוג] פאַר יעדן אַלדינגס, וואָס קאָן מען זיך 'קריגן' (קושיא ט).
נאָר וואָס דען, זיי האָבן זיך געקריגט אין די 'ירושה', אַזוי ווי ס'שטייט שהיו מריבין [בנחלת] שתי עולמות, אין די נחלה.

דאָס איז דער פּשט [שהיו] מריבין 'בנחלת' שני עולמות, דאָ האָט מען זיך געקריגט אין די 'ירושה' פונעם פּאַטער האָבן זיי זיך געקריגט.

קנ

ובזה הוא שעשו חלוקה ביניהם, שיעקב נתן לעשו כל הירושה של רכוש עולם הזה, אבל מה שנוגע לעולם הבא, ובמה שיועיל זכות אבות למצות ומעשים טובים ולהרבות כבוד שמים, שזה מביא לידי עולם הבא, על זה לא רצה יעקב לוותר, רק נמל לעצמו ולדורותיו כל הזכות אבות של אברהם ויצחק

און דאָס האָט יעקב אבינו געטון, [שאמר לעשן] איך בין דיר מוּחַל, איך גיב דיר די גאַנצע ירושה, דעם גאַנצע 'געלט'!

נאָר [דעם] וואָס ס'רירט אָן אין 'עולם הבא', אין מְצוֹת ומעשים טובים, און העלפן צו די קדושה, דאָרט האָט ער נישט געוואָלט אַרויסלאָזן [דעם] זְכוּת אַבוֹת, [כדי] ס'זאָל אים צוהעלפן [דער זכות אבות] צו מְצוֹת ומעשים טובים¹⁸, [סיי וואָס] ער זאָל עס קאַנען

¹⁷ בבראשית רבה (ט, כג) עיי"ש. ועיין בילקוט שמעוני (רמז ק) המובא לעיל בריש הערה ב.

¹⁸ וכעין המבואר במשנה דאבות (ב, ב): [כל העמלים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד.

[וכן להאופן דקאי על מערת המכפילה, מבואר בילקוט ראובני פרשת חיי, דכל התפילות לדורות עולות דרך שם, וזה גרם לקבלת התורה ולגאולה העתידה, וכמו שביאר רבינו בשבוע שלפניו בס"ג חיי שרה תשכ"ז, ונמצא שמסייע לכמה דברים בעניני עולם הבא].

יִרְשׁ זַיִן בְּעוֹלָם הַבָּא, און [סיי] וואָס ער קען עפעס מַרְבֵּה זיין פֿבוֹד שְׁמַיִם פֿאַר די וועלט. פֿאַר דאָרט האָט ער נישט געוואָלט נאַכלאַזן [פּרין] זָכוֹת אָבוֹת.

אַבער דאָ [בעולם הזה] זאָגט ער, איך טויש מיך מיט דיר, איך גיב דיר אַהין די גאַנצע יְרוּשָׁה, און דאָס האָט ער טאַקע געטון [שפּעטער] בפּועל ממש, [וכאמרו] אֲשֶׁר פֿרִיתִי לִי פֿאַר די מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, [און] מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה איז דאָך אױך נאָר בלוּיז עולם הַבָּא, ס'איז נישט אױף דעם עולם.

האָט ער געזאָגט איך גיב עס דיר אַהין, [און] ער האָט אים געגעבן אַלדינגס, ער האָט אים אַהין געגעבן די 'גאַנצע' ירושה פונעם פֿאַטער [ולא רק פי שנים]. דאָס איז געווען דער אויסגלייך וואָס ער האָט אים געגעבן דאָס גאַנצע.

קנא

אַבער אַלץ נאָר פונעם פֿאַטערס חלק.

[משא"כ] פון די גאַנצע וועלט, די וועלט איז פריי פֿאַר יעדן, וואָס קאָן מען זאָגן [לחלוק בזה], דאָס קאָן קיינער נישט כאַפֿן, מ'קאָן זיך נישט [אויס]גלייכן אױפֿן בורא כל עולמים וועלט, דאָס איז נישט פֿאַרהאַנדן געווען.

און ס'איז דען נישטאַ [גענוג] פֿאַר יעדן צו געבן, [ורק] מ'זאָל נאָר זוכה זיין מיט מצות ומעשים טובים.

[אמנם] זייער מחלוקה איז געוועזן נאָר אױף דעם. 'דאָס' איז עס געווען.

קנב

אַזוי זעט אויס - דאָכט זיך מיר - דער פירוש הפשוט. מיט דעם איז פֿאַרענטפערט דאָס ענין, מ'יִושֵׁב עַל מְכוֹנוֹ.

קנג

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאָל העלפֿן:

מ'זאָל מיר זוכה זיין [צו] הַבְּרָכָה "אַחַת" ^{ל"ח}.

דער בורא כל עולמים זאָל אונז מְזַכֶּה זיין, מ'זאָל מיר נאָך זוכה זיין וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ, אונזערע אױגן זאָלן נאָך זען, מ'זאָל די זכיה האָבן צו זען.

מ'זאָל האָבן די זכיה צו זען דעם הַתְּרוּמָמוֹת מַלְכוּת שְׁמַיִם וְקֶרֶן יִשְׂרָאֵל. מ'זאָל במהרה געהאַלפֿן ווערן.

און 'ביז דערווייל' זאָל מיר זיך נישט אַוועקרירן פון דֶרֶךְ הָאֱמֶת, פון דֶרֶךְ הַתּוֹרָה. מ'זאָל די זכיה האָבן [צו טון] מְצוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

מ'זאָל טון אַ נַחַת רוּחַ פֿאַרן בורא כל עולמים.

און במהרה זאָל מיר זוכה זיין צו זען הַתְּרוּמָמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, בַּהֲתַגְלוֹת כְּבוֹד שְׁמַיִם עֲלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^{ל"ח} דלשון "אחת" מורה על היחוד השלם כשיהיה עולם התיקון במהרה. וכמבואר בחלק ב' של הדרוש.